

Logen N:o 1038 Dalarnes
Ögonstens tidning.

Redaktör o. utgivare:

A. Mattsson

10 årgången

TREFNAD.

Medredaktör:

B. S. Mattsson

M. Larsson

L. Selgestrand

N:o 4

Söndag den 13 Maj

1909

"Djässbod förr i värden."

Äktenskapet var af Gud stiftat. Detsamma ingående
blef därför inte blott en hjärte- och hederssak utan äfven en plikt.
Att finna sin följeslagarinna genom lifvet var nog i regel detsamma
som att uppsöka den hans hjärta hade kär, men sorgliga undantag fun-
nos dock. Det hände nämligen att släkten, i känslan af betydelse af den
heliga guds stiftelse, ansåg sitt mognare omdöme böra vara den afgö-
rande parten. Under alla förhållanden var det deras kära plikt att söka
sammanfoga dem, som af en eller annan orsak ansågs passa för hvar-
andra.

Hvarje flicka, som af en eller
annan anledning hoppades
att under nästkommande år få träda i brudstol, gick
nu och väntade för hvarje kväll,
att få se någon kvinnlig anförvant till den tillämnade maken komma på
besök. Sen visste de så väl hur det skulle gå till. Mor skulle få ett ärende

”Djässbod förr i värden”

Äktenskapet var af Gud stiftat. Detsamma ingående blef därför inte blott en hjärte- och hederssak utan äfven en plikt.

Att finna sin följeslagarinna genom lifvet var nog i regel detsamma som att uppsöka den hans hjärta hade kär, men sorgliga undantag funnos dock. Det hände nämligen att släkten, i känslan af betydelse af den heliga guds stiftelse, ansåg sitt mognare omdöme böra vara den afgörande parten. Under alla förhållanden var det deras kära plikt att söka sammanfoga dem, som af en eller annan orsak ansågs passa för hvarandra.

Tidpunkten för äktenskapsaftalets ingående, var i allmänhet jultiden, och dagarna straxt efter jul var därför en anings- och väntans tid. Hvarje flicka, som af en eller annan anledning hoppades att under nästkommande år få träda i brudstol, gick nu och väntade för hvarje kväll att få se någon kvinnlig anförvant till den tillämnade maken komma på besök. Sen visste de så väl hur det skulle gå till. Mor skulle få ett ärende

ut i lagården och den främmande skulle passa på tillfället att få se på kreaturen. Om en stund skulle mor titta i dörren och be far komma ut och laga någonting därute — och sen var det klart. En af de närmaste därpå följande kvällarne kom den utkorade, åtföljd af sin far eller målsman för att ”göra visst”, som det hette. Denna strängt hemlighållna ceremoni tillgick så, att de unga togo hvarandra i hand, hvarunder de närvarande sjöngo en psalmvers. Deras handgrepp slogs därpå itu af målsmännen och flickan fick i fästegåfva några silverringar af fästmannen. En enkel, gemensam måltid afslöt det hela.

De par, som på detta sätt ”gjort visst”, hade sedan att inför prästen undergå förhör i sina kristendomsstycken. Detta förhör var gemensamt för årets samtliga par och tiden för detsamma kungjordes vanligen från predikstolen. I allmänhet inföll det på eftermiddagen fredagen näst före trettondagen. Detta förhör togs väl närmast som en formsak, men det lär dock ha händt, att par där båda parterna brustit i insikt i katekesens stycken, fått vänta ett år till. På kvällen gick det s k ”fesningölet” af stapeln med kalas i både fästmannens och fästmöns hem. Härvid var att märka, att paret åt först i den gård, där de skulle bo efter bröllopet, och sedan på det andra stället. Dagen afslutades med dans, hvarvid också förekom det sedvanliga skjutandet med pistoler, hvarvid stundom någon af deltagarne blef mer eller mindre lämlästad. Lysning uttogs därpå först tre veckor före den bestämda bröllopsdagen, hvilken vanligen inföll på Maria bebådelsedag eller under påsken.

Någon tid före bröllopet gingo de blifvande svärmödrarna omkring i ett ärende, som kallades att ”djär åut djässbod”. De besökte då alla gårdar, hvari någon person var bjuden till bröllopet, och fingo på hvarje ställe ett mått säd för hvarje gäst. Denna säd mältades sedan och af maltet bryggdes bröllopsdrickat. När detta blef färdigt, inbjödos bröllopsgästerna att afsmaka detsamma, eller som det kallades, ”tunn djässbod”. Detta försiggick i den till ”djässbods”-stuga afsedda stugan, där drickessår voro utställda i hvarje hörn, ur hvilka de inbjudna dels fingo dricka, och dels förse sig med ett kvantum af varan i härför medförda krukor. Hvar och en fick vid detta tillfälle äfven sin andel i mäsken.

Djässbodsstugan utgjordes af en vanlig bondstuga, hvarur dock allt inrede utbrutits. Väggarna voro prydda med taflor af konstutöfvare från Rättvik och taket var klädt med hvita lakan och ”vässl”. Dessa la-

*”Djärå visst”
”Bråkmakarn” med sitt vittne ”slår upp”.
Foto: Johan Öhman*

kan och ”vässl” voro så placerade att de bildade rutor och härvid iaktogs, att ett lakan kom midt i taket. På detta anbringades sedan en af brudgummarne (flera brudpar brukade enas om samma djässbodsstuga) förfärdigad utskärning i näfver med fyllning af rödt kläde, där i sirliga bokstäfver och slingor de olika brudparens namn lästes. I taket, invid de fyra väggarna voro dessutom större speglar anbringade. Spiseln var draperad med ”vässl”.

Natten före bröllopsdagen tillbringade brudarna med sina tärnor eller s k ”bråusötor” hos den kvinna som skulle kläda brudarna på morgonen. Att kläda ”grann”-brudar var nämligen ingen lätt sak, utan det uppdrogs därför åt en gammal fru, som vid dessa tillfällen hämtades från Mora. En ”grannbråuds” utstyrel skulle bli för vidlyftig att beskrifva; till densamma hörde emellertid kronan. När denna skulle anbringas på brudens hufvud hände det ofta, berättas det, att bruden

svimmade. Det var den ovana hufvudbonaden som fick skulden, ehuru nog mången gissade att släktens ”bråk” också kunde ha sin andel däri.

På morgonen samlades hela brudföljet i bröllopgården, hvarifrån färden till antingen prästgården eller sockenstugan anträdde. Där mottogos de af prästen och en nyfiken allmänhet, hvarefter följet i ordnat tåg gick till kyrkan, under det spelmannen spelade en brudmarsch. I teten gick prästen och sedan kommo de olika brudparen i den ordning de upplästs vid lysningen. Undantag härifrån gjordes dock om någon af brudgummarne var soldat eller enkeman, i hvilka fall dessa gingo närmast prästen. I kyrkan placerade de sig på härför afsedda bänkar längst framme vid altarrunden. Härvid måste brudarna, vid risk af menighetens åtlöje, komma ihåg att gå upp på brudgummens högra sida, göra vändning mot denne och slutligen sätta sig på hans venstra sida. Under vigseln hölls det s k vigselklädet öfver brudparet af fyra man, en i hvart hörn, och om vigselklädet då råkade luta åt någondera utaf paret, såg man däri ett tecken till att han skulle dö först af dem båda.

Hemkomna bänkades gästerna så långt ske kunde i djässbodsstugan där tre bord voro dukade. Det ena innanför spiseln, det andra framme vid gafvelväggen och det tredje utefter främre långväggen. Vid första bordet, d v s innanför spiseln, suto brudgummarne med sina skjutspojkar och sina s k ”bråusvännär” (”päsärär”, Päsär = munsänk, som förestod drickat), eller de två personer som åtföljt brudgummen till vigseln. Vid andra bordet åto brudarna och deras tärnor, skjutspojkar och brudsvenner (”päsärär”), hvilka senare suto midt emot bruden på andra sidan om bordet. Vid det tredje bordet voro slutligen de s k braskkullorna placerade jämte gäster så långt utrymmet tillät. Maten utgjordes af ännu känd kalasmat, såsom ugnstost, färskost, sötost och smör, alltsammans upplagt på tallriken i ofvannämnd ordning med smöret ovanpå, kokt kött och potatis jämte en kaka tunnbröd och 3 bullfjärdedelar för hvarje gäst. Brödkakan fick, vid sidan av sin matnyttiga uppgift, göra tjänst som tallrik. Brännvinskannen handterades af brudsvenerna, hvilka hade att iakttaga att brudgummen bjöds på den första supen. Hvarje brudgum som haft råd och lägenhet härtill hade då köpt en ny s k ”kosa”, som han placerade i den gamla för att genom brudsvennen öfverlämnas till bruden. Brudsvenerna hade ävenledes till sin uppgift att sönderstycka skinkan, hvilken, beroende på råd och lägenhet, bestod af ett svinlår eller fårbog, och till gästerna öfver-

räcka densamma. Efterätten bestod af s k mjölkgröt, hvilken åts ur stora kopparfat hvarvid minst två personer åto ur samma fat.

Under dagens lopp voro sedan brudarna och brudsvennerna ute i bygden och bjödo på dricka och smörgåsmat samt fingo i gengäld de s k brudslantarna. (I senare tider utbyttes drickat vid detta tillfälle med brännvin). På kvällen anordnades dans. Först dansade bruden med brudgummen och sen kom turen till skjutspojkarne, brudsvennerna och braskkullorna.

På andra dagens morgon kommo byns pojkar med tallen. Denna bars ursprungligen, ehuru öfverdådligheten så småningom gjordt, att den på senare tid tilltagits så stor, att den måste köras. På tallen var spelmannen placerad och voro ej kvinnfolken i respektive djässbodsstugor rappa i vändningarne, så låg tallen snart inne i stugan. Dagens kalas var emellertid ej så rundligt tilltaget som första dagens. På eftermiddagen hade de i bröllopet deltagande gubbarne framskaffat en stor stabbe på gården. På denna ställdes nu spelmannen, som spelade upp till ringdans. Denna bestod i ett stampande på samma ställe tills spelmannen gjorde en gest med stråken, då de deltagande togo ett par, tre hopp med sols, hvarefter stampandet fortsatte. Under tiden hade ett fruntimmer för hvarje brudpar gått in i ringen, försedd med en skål brännvin och en sked. Hvarje deltagare bjöds så på en sked brännvin. När dansen var slut flyttades stabben in i stugan där sedan par efter par skulle upp på densamma. För hvarje par sjöngs stabbvisan:

*''Den som denna skålen tillhörer
var lustelig och glad.
Den skall (namn) och (namn) hafva
med ett friskt mod.
Han drick som han vill,
han lutar så till.
Och intet buller, och intet bång
utan skålen skall hafva sin gång,
allt medan det rinner och räcker''.*

På tredje dagen var det åter storkaläs, eller det s k ''jänkumöla''. Utaf säregna nöjen den dagen kan särskilt nämnas förfärdigandet af en bock som försågs med horn och ställdes på vaggmedar. Denna bock tillverkades af de gifta männen och skulle, enligt seden, försöka bortsnap-

*Bröllopsfoto från 1905, Hinders Olof Andersson och Bos Margit från Bengtsarvet. Övriga fr v: Mås Anders Jönsson, Hinders Anna, Grudd Mats Andersson, Bäs Lina från Yvraden, Sörbo Nils, Märtn Anna (Björk), Hinders Nils Andersson och Svarv Maria.
Foto: Wiborgh, Mora*

pas af de ogifta, hvilket dock sällan lyckades. Bocken kunde, tack vare vaggmedarne, resa sig på bakbenen, och Gud nåde den, som sen stod i vägen. I många fall var denna träbock ihålig och fylld med ärter, hvilken omständighet, med tillhjälp af en lämplig placerad öppning, emellanåt åstadkom särskild munterhet.

På fjärde dagens morgon började nedtagandet af prydnaderna i djässbodsstugan. Då gällde det att vara uppe i tid, ty byns ungdom var också uppe i ottan för att lägga fingrarna på allt, som åtkommas kunde. Dessa saker fingo sedan återlösas med ett visst antal supar.

Återstoden af veckan användes af bruden till att ute i socknen bjuda på förplägning, vanligen bestående af brännvin. På söndagen dansades därpå bröllopet ”ut”, som det hette.

Detta var bröllop i dagarna sju och omdömet om detsamma måste väl rättvisligen bli att ”mycket tål det att skrattas åt, men mera hedras ändå”.

Bugå Lars

Signaturen Bugå Lars = Håll Nils Matsson, tidningen TREFNADS redaktör och utgifvare.